

Ενότητα 2^η Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα

Ἐν Ἀθήναις διδάσκουσι
καὶ νουθετοῦσι τοὺς παῖδας μετ'
ἐπιμελείας.
Πρῶτον μὲν καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ
καὶ παιδαγωγός καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ
ἐπιμελοῦνται.
ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς,
διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιόν ἐστί,
τὸ δὲ ἄδικον καὶ τόδε μὲν καλόν,
τόδε δὲ αἰσχρόν.
Εἶτα δέ, ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς
ἡλικίαν ἔλθωσιν,
οἱ γονεῖς εἰς (οἴκους) διδασκάλων
πέμπουσιν
ἔνθα οἱ μὲν γραμματισταὶ
ἐπιμελοῦνται
ὅπως γράμματα μάθωσιν
καὶ τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι,
οἱ δὲ κιθαρισταὶ τῷ κιθαρίζειν
πειρῶνται
ἡμερωτέρους αὐτοὺς ποιεῖν
καὶ οἰκειοῦσι τὰς ψυχὰς τῶν
παίδων
πρὸς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν.
Ἔτι οἱ παῖδες φοιτῶσιν
ἐν γυμνασίοις καὶ παλαίστραις,
ἔνθα οἱ παιδοτρίβαι ποιοῦσι
Βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν,
ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν
διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων.

Στην Αθήνα διδάσκουν
και νουθετοῦν τα παιδιὰ με φροντίδα.
Πρώτα πρώτα η παραμάνα και η μητέρα
και ο παιδαγωγός και ο ἴδιος ο πατέρας
φροντίζουν
πως θα γίνει το παιδί ακόμα καλύτερο
διδάσκοντας ὅτι το ένα είναι δίκαιο,
το άλλο άδικο, αυτό ωραίο, το άλλο
άσχημο.
Ἐπειτα, ὅταν φτάσουν τα παιδιὰ στην
κατάλληλη ηλικία
οι γονεῖς τα στέλνουν στα σπίτια των
δασκάλων,
ὅπου οι δάσκαλοι της γραφῆς και της
ανάγνωσης φροντίζουν
να μάθουν γράμματα
και να καταλαβαίνουν ὅσα είναι
γραμμένα,
ενώ οι κιθαριστές με το να παίζουν λύρα
προσπαθοῦν
να τα κάνουν πιο ἡμερα
και εξοικειώνουν την ψυχὴ τους
στο ρυθμὸ και την αρμονία.
Επιπλέον, τα παιδιὰ συχνάζουν
στα γυμναστήρια και στις παλαίστρες,
ὅπου οι δάσκαλοι της γυμναστικής
κάνουν
τα σώματά τους πιο δυνατά,
για να μην αναγκάζονται να δειλιάζουν
εξαιτίας της κακῆς σωματικῆς
κατάστασης.

Νοηματική απόδοση κειμένου

Ο Πλάτωνας στο κείμενο αυτό αναφέρει με ποιον τρόπο εκπαιδεύονταν τα παιδιά στην αρχαία Αθήνα. Προτού το παιδί πάει στο σχολείο, οι γονείς αλλά και η τροφός και ο παιδαγωγός φρόντιζαν ιδιαίτερα να γίνει πολύ καλό. Γι' αυτό το δίδασκαν τι είναι το δίκαιο, τι το άδικο, τι είναι ωραίο και τι άσχημο. Και όταν το παιδί έφτανε στην κατάλληλη ηλικία, τότε οι γονείς το έστελναν στο δάσκαλο της γραφής και της ανάγνωσης, από τον οποίο μάθαινε να γράφει, να διαβάζει και να καταλαβαίνει όσα γράφονταν. Ιδιαίτερη έμφαση έδιναν και στην καλλιέργεια της ψυχής μέσω της ενασχόλησης με τη μουσική. Την ευθύνη για αυτό έφερε ο δάσκαλος της μουσικής, ο οποίος παίζοντας τη λύρα του, προσπαθούσε να έχει τα παιδιά σε ήρεμα και εξοικειώνε τον ψυχικό τους κόσμο με το ρυθμό και την αρμονία. Τέλος, ο δάσκαλος της γυμναστικής (στα γυμναστήρια και στις παλαίστρες) με του οποίου την καθοδήγηση το σώμα του παιδιού γινόταν τόσο δυνατό, ώστε σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής του να μη φοβάται, φρόντιζε για τη σωματική διάπλαση και την καλή υγεία των νέων.

Γραμματική

Φθόγγοι και γράμματα

Το αλφάβητο της αρχαίας ελληνικής γλώσσας έχει 24 γράμματα, όπως και της Νέας Ελληνικής, με τα οποία παριστάνονται οι φθόγγοι (= φωνές) της γλώσσας. Από αυτά, τα επτά ονομάζονται **φωνήεντα** και τα δεκαεπτά **σύμφωνα**.

Τα φωνήεντα, ανάλογα με τη διάρκεια της προφοράς τους, διαιρούνται σε:

μακρά (μακρόχρονα)

βραχέα (βραχύχρονα)

δίχρονα

-Τα βραχύχρονα προφέρονταν σε σύντομο (βραχύ) χρόνο, όπως και σήμερα.

-Τα μακρόχρονα προφέρονταν σε πιο μακρύ χρόνο, περίπου το διπλάσιο. Το η ακουγόταν περίπου σαν δυο ε (εε) και το ω σαν δυο ο (οο).

-Τα δίχρονα άλλοτε προφέρονταν ως βραχύχρονα (η βραχύτητα δηλώνεται με το σημείο ˘ πάνω από το γράμμα) και άλλοτε ως μακρόχρονα (με το σημείο - πάνω από το γράμμα).

Τα γράμματα **ζ, ξ, ψ** ονομάζονται **διπλά**, γιατί το καθένα από αυτά προέρχεται από συγχώνευση δύο γραμμάτων:

το **ζ** από το σ + δ (Αθήνασδε = Αθήναζε) < από το σ + δ] (φροντίδιω =

φροντίζω)

το **ξ** από το κ + σ (κόρακς = κόραξ) < από το γ + σ (πτέρυγς = πτέρυξ) < από

το χ + σ (δνυχς = δνυξ)

το **ψ** από το π + σ (γυπς = γυψ) < από το β + σ (Άραβς = Άραψ) < από το φ +

σ (γράφω = γράψω).

-Κάθε δίφθογγος αποτελείται από δύο φωνήεντα που προφέρονται μαζί σε μία συλλαβή. Οι κύριες σχηματίζονται από συνδυασμούς φωνηέντων με τα

φωνήεντα ι και υ. Οι καταχρηστικές σχηματίζονται από το συνδυασμό των φωνηέντων α, η, ω με το ι που γράφεται κάτω από το φωνήεν και ονομάζεται **υπογεγραμμένη**.

-Οι δίφθογοι, εκτός κάποιων εξαιρέσεων, είναι **μακρόχρονες**.

1. Να σημειώσετε τα μακρόχρονα, τα βραχύχρονα και τα δίχρονα φωνήεντα στις παρακάτω φράσεις:

- ⊗ Δύο φίλοι τήν αὐτήν ὁδὸν ἐβαδίζον.
- ⊗ Πιστόν φίλον ἐν κινδύνοις γινώσκεις.
- ⊗ Ὡ φίλε, ὁ θεὸς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους οὐ λείπει.
- ⊗ Ἐν ταῖς νήσοις τὸν ἀρχαῖον οἱ κάτοικοι ἀμπέλους ἐθεράπευον.

2. Να γράψετε τα διπλά (ξ, ψ, ζ) που προέρχονται από το χαρακτήρα του θέματος και την κατάληξη –ς των παρακάτω λέξεων:

Πίνακ -ς	Βήχ - ς
Φλόγ - ς	Ὄνουχ – ς
Αθήνας – δε	Ἄραβ-ς

3. Να τονίσετε και να βάλετε πνεύμα όπου χρειάζεται στις ακόλουθες λέξεις:

Φιλανθρωπος, θεοι, θεοις, θεους, κωμαι, πλειστοι, θηκη, θηκαι, πλειστων, μηλον, μηλα, κηποι, κηποις, ουτω, ειδος, τοσαυτη, χωραις, παυε, πειθομαι, δωρον, τοσουτος, διδασκαλων, ιστος, οσιος, μοιραι, ουτοι, ζωμεν.

4. Να τονίσετε τις παρακάτω προτάσεις:

- Οι θεοι και καλον και κακον πλουτον τοις ναυταις παρεχουσιν.
- Πονος τω στρατιωτη αλλα και τοις στρατηγοις αρμοζει.
- Φιλους εχων νομιζε πλουτον εχειν.
- Εν Σπαρτη οι παιδες ουποτε ερημοι αρχοντων ησαν.
- Η αχαριστια μαλα δικαιως ην μισητη τοις Περσαις.
- Εν Θετταλια οι ποταμοι εν ταις πηγαις μικροι εισιν.
- Και την αχαριστιαν δε των νεων εκολαζον οι Περσαι.
- Ω κακε λεον, δικαιως οι θηρευται ιμασι δεσμευουσι σε.
- Οι θεαται θαυμαζουσι τας αρετας των νεανιων και τας ευεξιας και τολμας και φιλοτιμιαν των αγωνιστων.
- Λυπησ ιατρος τοις ανθρωποις χρονος εστιν.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1. Ποιοι είχαν την ευθύνη για τα πρώτα στάδια αγωγής των παιδιών στην αρχαία Αθήνα;

Στα πρώτα στάδια της ζωής των παιδιών, τα φρόντιζαν και τα διαπαιδαγωγούσαν η τροφός τους, η μητέρα τους, ο παιδαγωγός και ο πατέρας. Τα πρόσωπα αυτά φρόντιζαν το ήθος των παιδιών και τους μάθαιναν αξίες, όπως το καλό, το δίκαιο, το όμορφο και τη διάκριση τους από το κακό, το άδικο και το άσχημο.

2. Σε ποια σχολεία φοιτούσαν οι μικροί Αθηναίοι, από ποιες ειδικότητες δασκάλων εκπαιδεύονταν και τι μάθαιναν από τον καθένα;

Στην αρχαιότητα δεν υπήρχαν σχολεία, οι μικροί Αθηναίοι όταν έφταναν στην κατάλληλη ηλικία, αναλάμβαναν την εκπαίδευσή τους διδάσκαλοι οι οποίοι πήγαιναν στα σπίτια. Οι δάσκαλοι μάθαιναν στους μαθητές γράμματα και τα βοηθούσαν να καταλαβαίνουν τα γραμμένα. Δάσκαλοι της μουσικής δίδασκαν τα παιδιά λύρα και χορό και τα εξοικείωναν με τον ρυθμό και την αρμονία. Ενώ δάσκαλοι της γυμναστικής εκπαιδεύαν τα σώματά τους για να είναι δυνατά και υγιή και για να μην αντιδρούν με δειλία σε δύσκολες συνθήκες.